

Др Сенка БАБОВИЋ – РАСПОПОВИЋ*

ЦРНА ГОРА И БОКА КОТОРСКА У „МЕМОАРИМА“
ФРАНЦУСКОГ МАРШАЛА ОГИСТА МАРМОНА И
„ЗАПИСИМА“ РУСКОГ ОФИЦИРА ВЛАДИМИРА
БРОНЕВСКОГ, ПОЧЕТКОМ 19. ВИЈЕКА

Рад смо посветили осврту на то како су Црну Гору и Боку Которску видјели два учесника и два свједока историјских догађаја на овом простору у вези са француским запосиједањем југоисточне обале Јадранског мора, по одлукама мира у Пресбургу (Братислави) 1805. године.¹ Француско запосиједање јадранске обале, са становишта наше теме представља зону додиром два текста, „Мемоара“ француског маршала Огиста Мармона², главнокомандујућег француским трупама у Далмацији и „Записа“ руског официра у ескадри Димитрија Николајевича Сењавина, Владимира Богдановича Броневског³. И у вези са наведеном

---

* Аутор је научни савјетник у Историјском институту Црне Горе

¹ Миром у Пресбургу, потписаним 26. децембра 1805. године, Аустрији су одузети посједи које је стекла миром у Кампоформију. Аустрија је према мировним одлукама у року од шест недјеља требало да преда Француској, Венецији, Истру, Далмацију и Боку Которску (Млетачку Албанију).

² Маршал Мармон (Огист-Фредерик-Луи де Виес), војвода од Дубровника (1774-1852). Његов војнички живот тијесно је повезан са епохом Наполеона Бонапарте, са којим је провео 22. године. Био је официр високих војничких способности и раскошног ума. Између осталог, 1806. именован је за главнокомандујућег француске армије у Далмацији, 1808. награђен титулом војвода од Дубровника, а 1809. назначен за генералног гувернера Илирских провинција. Историјске околности одведе су овог оданог француског официра у изгнанство, гдје је у тишини емигрантског живота, 1828, започео да систематизује своје *Мемоаре*. До последњих дана предмет његове пажње биле су ове забиљешке, које имају велики значај за епоху Наполеонових ратова и уопште ту историјску епоху (умро у Италији). *Мемоари* су објављени у Паризу 1856-7, у 13 књига.

³ Броневски Богданович Владимир, официр црноморске флоте, војни писац, члан Руске академије, учесник Средоземне кампање 1805-1810. Између осталог објавио мемоарске биљешке: „Записки морског официра, в продолжение кампании на Средиземном

темом, бавили смо се питањем односа француског маршала и руског високог официра према Боки Которској и Црној Гори као простору геостратешке корисности за Француску, односно Русију.

По одлукама мира у Пресбургу, након пораза сједињене аустријске и руске војске код Аустерлица, Аустрија је била у обавези да Француској преда све бивше територије Млетачке републике укључујући и Боку Которску.

Убрзо по ратификацији пожунског мира, француска војска под командом генерала Лористона, по наређењу Наполеона заузела је Дубровник и заразила од Аустрије предају Боке Которске.

Становништво Которског залива, подржано од Црне Горе и митрополита Петра I Петровића-Његоша⁴, одбило је да се повинује одлукама донесеним за зеленим столом у Пресбургу, одлажући њихову реализацију више од годину дана. Црна Гора је била тијесно везана и политички и економски и културно за Боку Которску и сасвим је природан био њен одзив за помоћ својим сународницима у Приморју.

Предаја Боке Которске и њено запосиједање од стране француске војске представљало је велику опасност за руску флоту која се налазила у Јонском мору под командом вицеадмирала Д. Н. Сењавина⁵. У то вријеме на Цетињу је у мисији боравио руски комесар С. А. Санковски⁶ који је са митрополитом Петром I упутио специјално саопштење адмиралу Сењавину о томе шта се збива у Боки Которској. На основу те информације руски вицеадмирал Д. Н. Сењавин је упутио одред поморске војске у залив под командом капетана Бели, како би са здруженим снагама Бокеља и Црногораца спријечио улазак француских трупа. Неколико дана по искрцавању руских поморских снага, капетан Бели је затражио од аустријских власти да предају сва утврђења Которског залива представ-

море, под начальством вицеадмирала Д. Н. Сенявина, от 1805 до 1810 г.” у четири тома (СПб, 1818-1819, и друго издање 1836-1837), које представљају драгоцен историјски извор за догађаје о којима пише.

⁴ Црногорски управитељ и митрополит Петар I Петровић Његош већ 27. фебруара 1806. сазвао је скупштину, на којој је одлучено да на челу са њим у помоћ Бокељима оде око 1000 бораца.

⁵ Тарле Е.В. Экспедиция адмирала Д. Н. Сенявина в Средиземное море (1805-1807), Москва 1954.

⁶ Долазак С. А. Санковског у Црну Гору марта 1805. тицао се руско-француских односа, и руске балканске политике почетком 19. вијека. Руски изасланик на Цетињу имао је задатак да учврсти односе своје земље са Црном Гором, њеним владаром и старјешинама, помогне стварање једног војног корпуса који би био коришћен у случају продора француске армије Јадранском обалом, и потпуније информисе Министарство спољних послова о догађајима у региону. Радослав Распоповић, *Дипломатија Црне Горе 1711-1918*, Подгорица Београд, 1996, 25; Достян И. С, *Описание Черногории начала XIX в. в донесениях С.А. Санковского*, Славяно-балканские исследования, Москва 1972.

ницима Бокеља.⁷ Аустријанци су предали утврђења 21. фебруара 1806. године, када је Бока Которска прешла под руску управу.⁸

Шта је са становишта руске „геостратешке користи“ значило искрцавање њених поморских снага у Боки, у својим „Записима“ Броневски наводи: „Када су на Крфу потврђени гласови да је аустријски император закључио мир са Бонапартом у Пресбургу, уступајући Венецију и Далмацију Француској, када је постало извјесно да француска влада има односе са Али-пашом, како би овог непокорног султановог поданика наговорила да прими француску војску, адмирал се нашао у тешком положају. Дошао је на идеју да се користи сљедећим околностима: из његовог ранијег службовања по Средоземном мору била му је позната оданост словенских народа, поготово Которана и Црногораца Русији. Када је примио главну команду адмирал није имао никаквих инструкција ни обавјештења о замршеним односима послје повратка наше војске из Аустрије у своје границе. Будући да смо се са Француском налазили у непријатељским односима, због поступака које су предузимали против нас, ријешио је да заузме Котор и тако обезбједи господарење на Јадранском мору. Тиме би се отклонила могућност француског приближавања Крфу и спријечило да на своју старну привуку Грке, који су тражили прилику да се ослободе Турака.⁹

Искрцавање дијела руских поморских снага у Боки и њено запошиједање имало је за циљ, јасно саопштен од стране Броневског, да застави даље напредовање француске армије према југу, јер би ширењем у Далмацији и Боки Которској, уз запосједнуту Венецију и Истру, Наполеон Бонапарта овладао веома важном геостратешком комуникацијом за продор у Грчку и османску империју и довео до блокаде руских поморских снага.¹⁰

Уласком у Которски залив, Русија је не само заустављала француску армију у даљем напредовању према југу већ је истовремено ширила и утврђивала своје стратешке позиције по дубини Балканског полуострва, о чему руски официр пише: „Которани заједно са Црном Гором, будући да се опредјељују као словенски народ, одани су Русији, одвојени од Далмације независном републиком Дубровник, приближавају се

⁷ А.П. Бажова, *Россияне в восточной Адриатике в марте 1806-1807*, Балканские исследования. Москва 1992, вып. 15,65.

⁸ Више: Dr. Nicola Velimirovitch, *Franzosisch-slavische Kämpfe in der Bocca di Cattaro*, Vorn, 1910; Ј. Томановић, *Догађаји у Боки Которској од године 1797. до 1814.* Дубровник 1922; Д. Вуксан, *Петар I Петровић Његош и његово доба*, Цетиње 1954.

⁹ Броневски Владимир, *Записи о Црној Гори и Боки*,...25.

¹⁰ Више о Наполеону Бонапарти: Јован Јовановић, *Наполеон I*, Београд 1925; Тарле, Е. В. *Наполеон*, Москва 1991; J. M. Thompson, *Napoleon Bonaparte*, Oxford;Cambridge, 1990;www.napoleonguide.com;www.napoleon.org

Србији преко Херцеговине, стварали су за нашу војску изванредне стратешке позиције и у тадашњим политичким околностима тиме је учињен важан корак. Херцеговина и храбри Карађорђе, предводник Срба, олакшали су добијање помоћи из Русије. У случају потребе могли би се сјединити са нама, отежати све подухвате Бонапарте и тиме сачувати у цјелини савезну нам отоманску империју. У Котору смо имали сигурну луку која се налази на сред Јадранског мора.¹¹ Заузимање ове „саме по себи“, како наводи Броневски, „безначајне провинције“ отклонило је приближавања Француске и османске државе, и онемогућило привлачење „Словена и Грка на страну Француза“¹².

Руске поморске снаге дочекане су са великим одушевљењем и ентузијазмом локалног становништва Залива и пристиглих Црногораца. Русима су приредили традиционалну добродошлицу „благодомом, хљебом и сољу“. Сједињујући руску војску са одредима Бокелја и Црногораца, носилац ордена Александра Невског, који је добио 1798. године, митрополит Петар I. Петровић-Његош приликом освештавања застава намијењених утврђењима прије него их је уручио капетанима округа, кратко је истакао значај великог тренутка, сусрета са давно очекиваном браћом“ по роду, вјери, храбрости и слави“, а онда тражио да се положи заклетва вјерности заставама, до „задње снаге своје“¹³

Добро обавијештени француски маршал Огист Мармон¹⁴, о дочеку руске војске међу становништвом Боке записао је: „Можемо замислити колико је узбуђења међу њима изазвало уступање Боке Которске Русима и долазак руских копнених и поморских трупа. Старе везе још више ојачаше и руски адмирал (Д. Н. Сењавин – прим. аутора) добије под своју команду читаву војску. Предност више била је сличност језика. Црногорци говоре најчистијим словенским језиком.“¹⁵ Мармон изванредно познаје не само војне прилике Боке, он је добар познавалац словенског свијета. У објашњењу срдачног дочека руске војске од стране Црногораца и Бокелја, наводи истовјетност религије, сличност језика¹⁶, поморске трговине али и удаљеност Црне Горе и Русије, која у

¹¹ Броневски, 31.

¹² Исто,

¹³ Броневски, 30.

¹⁴ Д. Лекић, *Маршал Мармон и Црна Гора*, Историски записи бр. 1/1962.

¹⁵ Исто.

¹⁶ Живјећи у оградама патријархалне културе, Црногорци су у пуном смислу те ријечи сачували образац живота својих предака па и чистоћу словенског језика о којем говори Мармон. У том смислу он даје објашњење „Због изолације у којој су живјели још од времена досељавања (дванаест или тринаест столећа), и непознавања наших потреба и наших вјештина, нису морали модифицирати свој језик, тако је језик црногорских сељака остао непромијењен. То је исти језик на којем је написана руска Библија“.

потпуности даје Црној Гори слободу у везама са овом земљом. Међутим, као врстан војник добро је знао шта за војни успјех значи добра сарадња са локалним становништвом.¹⁷

Опирући се на мору на јонска острва а на копну на Црну Гору и Боку, Сењавин је могао да рачуна, на то да ће Французима бити веома тешко да их потисну одатле без обзира на првенство које су имали у војној сили. На другој страни руска привремена окупација Боке била је „привелегована“ окупација.

Сви покушаји Француске да реализује одлуке мира у Пресбургу и запосједне Боку Которску остали су без успјеха. Требало је чекати до средине 1807. када су у промијењеним политичким околностима Русија и Француска потписале Тилзитски мир, па да Наполеон и маршал Мармон загосподаре „невјестом Јадрана“.¹⁸

За разлику од „привилеговане“ руске окупације, француска управа у Боки у настојању да запосједнути простор уподоби својим стратешким пројекцијама, не водећи много рачуна о његовом културном и економском тлу, веома брзо је довела до отпора новоформираној власти.¹⁹

Маршал Мармон, војвода од Дубровника²⁰, започео је систематизовати своје мемоаре 1828. године, у тишини емигрантског живота и радио на њима све до своје смрти.²¹ Дио обимних маршалових успомена, које обухватају „четрдесет најдраматичнијих година француске и европ-

¹⁷ Сарадњу руске војске са локалним становништвом Брача, гдје се 1807. искрцало 3000 руских војника, французи су казнили стријељањем 130 Брачана, Ivan Pederin, *Отпор француској власти у Далмацији и Илирским покрајинама* 1806. године, www.docs.google.com

¹⁸ Тексту Тилзитског мира 25(7) јуна 1807. године додат су били „посебни и тајни чланови“ Члан један овог додатка гласио је: „руска војска предаће француској војсци земљу, познату под именом Котор“, Тарле Е. В. *Експедиција адмирала Д. Н. Сенявина в Средиземное море (1805-1807)*, Москва 1954.

¹⁹ Порези, разне дажбине и контрибуције у смислу присилног рада или присилних зајмова, укидање средњовјековних братовштина, укидање јурисдикције цетињских владика над бокељским православцима и регрутовање људи у у француску морнарицу, како пише Анита Мажибрадић, изазвало је отпор становништва Залива француској окупацији, посебно у Грбљу, Маинама, Поборима, Браићима, Луштици и Кривошијама, Anita Mažibradić, *Boka Kotorska za vrijeme Napoleonove vladavine (prema spisima francuskog vladinog delegata u Kotoru)*, www.zrs.upr.si

²⁰ Титулу, *duc de Ragus*, Огист Мармон добио је 1808, када је Дубровачка република укинута после више од четири вијека свога постојања. Миром у Шенбруну 1809, укључена је у састав новооснованих Илирских провинција, за чијег гувернера је именован Огист Мармон. После предаје Париза 1814, у савезничкој војсци, ријеч „ragusis“, улази у употребу као синоним за издају.

²¹ *Memoires du duc de Raguse de 1792 a 1832*, Perrotin libraire-editeur, Paris, 1857; Мармонови мемоари објављени су после његове смрти у девет томова. У њима аутор пише о свом животу од најраније младости. Мемоари су у својој суштини посвећени одговору на једно питање, како се десила таква промјена у односима и политичким путевима, деценијски стопљеним, Мармона и Наполеона.

ске повијести“, односи се на драматичне догађаје у вези са француским запосиједањем јадранске обале. У преведеним дјеловима на хрватски језик, које смо користили за наш рад,²² маршал Мармон пише о Далмацији, Дубровнику и Боки Которској али и о Хрватској, Босни, Херцеговини, Словенији, Црној Гори, као и дијеловима Италије и Аустрије.

Знаменита личност Наполеонове епохе, Огист Мармон, јула 1806. именован је за главнокомандујућег француске армије у Далмацији, након неуспјеха генерала Лористона да окупира и Боку Которску, гдје су се сједињене руске, бокелске и црногорске војне снаге, којима су се прикључили и православни поданици Порте, одлучно супроставиле том покушају. Но ратна срећа није пратила ни одлучног Мармона. Све његове покушаје да овлада Которским заливом, разбијала је сједињена словенска војска. Ратни занос Црногораца био је снажна потпора и подршка руској војсци у заустављању француских снага да овладају Боком, и како наводи историчар Е. В. Тарле „Црногорци од момента доласка Сењавинове ескадре, борили су се са троструком енергијом и увјерењем“²³ Снажан отпор који су здружене снаге пружиле Мармону, забрињавао је и Мармона и Наполеона. Војничком одлучношћу, у намјери да достигне циљ, Мармон се није устручавао да најсуровије казни становништво околине Херцег Новог, не би ли суровом одмаздом заплашио противника. Био је нестрпљив и Наполеон, који је без сумње добро процјењивао подршку Црне Горе и митрополита Петра I руској војсци. У документима који прате текст *Мемоара*, Мармон објављује преписку са својим надређеним. Наполеоново наређење од 2. августа 1806. кнезу Еугену, које достављено Мармону, гласило је: “Пошто прођу велике врућине и када генерал Мармонт буде прикупио сва своја средства и организовао снаге, нека нападне Црногорце с дванаест хиљада момака да би им узвратио дивљаштва која су починили. Нека настоји заробити владику, а у међувремену нека се што више претвара. Све док ти хајдуци не добију добру лекцију увијек ће бити спремни изјаснити се против нас. За ову операцију Мармонт може употријебити генерала Молитора генерала Гиљеа и своје остале генерале“ ...“Нека заваара црногорског владику, а онда око 15. или 20. рујна када вријеме буде свјежије, а подзевши све опреза и успававши непријатеља, прикупи дванаест до петнаест хиљада момака вичних ратовању у планини, и уз неколико оружја клизећим лафетима разбије Црногорце.“²⁴

Но из Париза такве савјете је било могуће давати - на терену услови за то су били минимални. Нестрпљиви Мармон је предлагао На-

²² Maršal Marmont *Memoari*, Split 1984, priredio i preveo Frano Baras.

²³ Тарле Е. В, *Експедиција адмирала Д. Н. Сенявина в Средиземное море...*

²⁴ Кнез Еуген Мармону, 75-76.

полеону, да Црну Гору силом покори, предложио је цару да му да осам дана и седам до осам хиљада војника и наводи: “Од Цетиња, великог самостана ових нахија, био бих направио, након освајања, утврду која би доминирала читавом земљом. Да би Цетиње могло служити као упориште француским трупамa осигурао бих тамо складишта. Напокон да бих ослабио становништво, уновачио бих велики пук. Формирао би се у Италији, а затим бисмо га упутили на удаљено одредиште. Чак сам предлагао по узору на Римљане и Карла Великог, да се један дио становништва пресели из земље и да се пошаље на примјер, одржавати и крчити вресишта у Зеисту наоколо пирамиде; али цар не прихвати ни један од ових бројних предлога.”²⁵

Црна Гора је својим положајем доминирала јадранском обалом, и тако привукла Француску и генерала Мармона да у њој направе утврђења и тако олакшају своје учвршћивање и даље напредовање. У очима Мармона она је представљала само то, подесно утврђење за француске политичке амбиције. Он је одани војник високих војничких способности, и његова размишљања су у том правцу. При томе он не прећуткује позитиван однос према “неуљуђеној” Црној Гори, коју кратко описује, наводећи: „Близу Котора налази се Црна Гора, планинска тешко приступачна земља чије је становништво словенског поријекла а исповиједа православну вјеру. Од најдавнијих времена ослободила се превласти турске Порте и скадарски је паша није никад успио покорити.” Наводи да је Русија „прије много година успоставила везе са Црном Гором и са њом комуницира преко Србије, да је Русија одвно бацила поглед на исток и да политику ни на тренутак није измијенила...”²⁶ Читаоцима оставља у кратким цртама слику црногорског унутрашњег уређења и њеног владара, наводећи: “Тада је живио владика Петровић, великоуман човјек чврста значаја, носио је бијелу камаилавку, симбол највећег вјерског достојанства њихове цркве”²⁷ Мармон даље наводи да владика признаје врховну власт самовладара свих Руса, да управља земљом „утицајем али законито, представља дио политичког тијела, Народне скупштине, која одлучује о свим значајним стварима, и именује намјесника сваке године, Владика предсједава скупштини. Она се често састаје, а чини је по један представник сваке породице. Ево парламентарне владе у једној још неуљуђеној земљи, уосталом историја нас учи да су сви народи овако почели.”²⁸

²⁵ Мармон, 107.

²⁶ У историјској литератури позната је чињеница да Црна Гора и њен митрополит остварују директне контакте са највишим носиоцима власти у Русији, руским царом и владом.

²⁷ Мармон, књ. 9, 27.

²⁸ Исто.

Слика Мармона о Црној Гори и њеном владару је, иако прилично сужена без ширег културног контекста, какав носе записи Броневског, сведена на ниво потребних војних информација, ипак снажно свједочанство о изласку Црне Горе на европску политичку сцену.

Броневски Владимир Богданович, војни писац, члан руске академије и учесник средоземне кампање 1805-1810, објавио је у четири тома 1818-1819 (друго издање 1836-1837) сјећања на ту кампању под насловом „Записки морског официера, в продолжение кампани на Средиземном море, под начальством вице-адмирала Д. Н. Сенявина, от 1805 до 1810 г. „Дио успомена преведен је на српски језик по насловом“ Записи о Црној Гори и Боки“²⁹, и ми смо се служили тим преводом у припреми овог рада.

Сасвим другачији однос према Црној Гори и Боки имао је руски официр. Црну Гору и Боку смјешта у зону руске „геостратешке корисности“, али његов однос према њима је другачији. Одређен је погледом етничког и културног идентитета Броневског у односу на њих. И слика коју гради о Боки Которској и Црној Гори прављена је широким исказима емотивно надахнутог посматрача. О сусрету са Црном Гором, гдје отишао по наређењу Сењавина, записао је: „Видио сам Спарту, видио друштво у пуном смислу ријечи, отаџбину равноправности и истинске слободе, гдје обичаји замјењују законе. Овдје храброст стоји на стражи слободе, неправда се зауставља мачем освете. Дивио сам се узвишености духа, гордости и смјелости тог народа, чије име изазива страх код њихових сусједа. Начин њиховог живота, неисквареност карактера и одсуство сваке раскоши, доиста су достојни сваке похвале. Три дана проведена међу њима, ја сам такорећи био пренијет у нови свијет, гдје сам се упознао са мојим прецима из 9. и 10. вијека. Видио сам пред собом једноставност патријархалног времена, говорио са Илијом Муромцем и Добрињом и другим богатирима наше древности³⁰. Црногорце је према Броневском одликовао дивљи карактер и жестиина против непријатеља. Такав карактер, који је формиран у оградама патријархалног друштва, необразованост прије свега, „подстрекује их“, како наводи „да воде непрестани рат против својих сусједа“. Задовољавајући се својим успешним акцијама немају потребе да траже за себе друга занимања.³¹ Но насупрот тако дивљем карактеру Црногораца, Броневски је запазио црте „чистоте карактера, породичне части и родитељске послушности“.

Опис Црне Горе, Броневски је започео описом граница, површине и броја становника, климе и здравственом стања становништва. Описао

²⁹ Владимир Броневски, *Записи о Црној Гори и Боки*, Подгорица, 1995.

³⁰ Броневски, 63.

³¹ Исто, 63.

је земљорадњу, трговину, науку, занате и језик. Писао је о управи, законима, вјери, обичајима, описао Божић код Црногораца, свештенство, и епархију цетињску, митрополита Петра I, начин црногорског ратовања и тактику, начин живота, карактер и обичаје, изглед, одијевање, брак, сахрану, игре и забаву, храну, лов и риболов, старине, историју.³²

Описао је Бококоторску провинцију, простор који је захватала, број становника, подјелу на комунитаци (општине), насељена мјеста у Заливу, Херцег Нови, Котор, Прчањ, Столив, Тиват, Доброту, Пераст, Рисан и Будву.³³ Редове својих Записа посветио је и производњи у Боки, трговини, религији, описао нарави, обичаје и ношњу, говорио о науци, језику и занатима, племству и историји покрајине, али је дао и процјену војног значаја Боке Которске³⁴

Однос према Црној Гори и Боки Которској француског маршала Огиста Мармона и руског официра Владимира Броневског посве је различит. Оба су се сусрела са Црном Гором и Боком, у оквиру спољнополитичких пројекција својих земаља, Француске и Русије, почетком 19. вијека. Али док је за Маршала Огиста Мармона оданог француског војника, Црна Гора празан геостратешки простор, чије становништво треба „ослабити“ па и „раселити“, за руског официра Владимира Броневског, тај простор је насељен живим људима, свијетом њему блиским, који има своје, традиције, обичаје, говор, понашање, историју и своје потребе. Тај цивилизацијски аспект Црне Горе и Боке су за њега теме којима посвећује своје редове. Задивљен сусретом са Црном Гором, пожелио да је препоручи својим сународницима. Зато је написао: “Сабравши детаљна свједочанства о Црној Гори и которској области, постараћу се да тачно насликам особине народа тако нам блиског по поријеклу и вјери. Њихова преданост, љубав и усрдност према Русији достојни су пажње мојих саотечественика, јер ову земљу није још описао ниједан путописац”³⁵

Оба текста својим богатим садржајима, представљају документ историје и културе Црне Горе и Боке Которске, али и незаобилазан историјски извор за дубље сагледавање руске балканске политике почетка 19. вијека односно епохе Наполеонових ратова.

³² Исто, 135.

³³ Исто, 65-83.

³⁴ Исто, 83-93.

³⁵ Исто.

Dr Senka BABOVIĆ – RASPOPOVIĆ

MONTENEGRO AND BOKA KOTORSKA IN THE “MEMOIRS” OF
THE FRENCH MARSHAL AUGUSTE MARMONT AND THE
“ESSAYS” OF THE RUSSIAN OFFICER VLADIMIR BRONEVSKY
AT THE BEGINNING OF THE 19TH CENTURY

Summary

The author analyzes two testimonies of the events in Boka Kotorska and Montenegro regarding the French occupation of the bay – “Memoirs” of marshal Marmot and “Essays” by the Russian officer Vladimir Bronevsky. The testimonies are analyzed in the context of “geo-strategic benefit” to France and Russia at the beginning of the 19th century.

KEY WORDS: *Marmont, Bronevsky, Montenegro, Boka Kotorska, France, Russia*